

DOI: 10.5281/zenodo.1308051

UDC Classification: 631.56

JEL Classification: Q13

POLI-CRITERIA ANALYSIS OF ORGANIZATIONAL AND LEGAL FORMS IN AGRARIAN SPHERE

ПОЛІКРИТЕРІАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Ivan O. Korchynskyy, Phd in Economics, Associate Professor
Lviv State University of Internal Affairs, Department of Finance and Accounting, Lviv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9231-1946
Email: ivankorchynskyy1@gmail.com

Igor G. Kostyrko, Doctor of Economics, Professor
Lviv National Agrarian University, Department of Accounting and Taxation, Lviv, Ukraine
Email: igor_kostyrko@ukr.net
Received: 25.02.2018

Трансформаційні процеси в аграрній сфері держави привели до утворення нових організаційно-правових форм економічної діяльності, основними з яких є високо-інтегровані агропромислові об'єднання, фермерські господарства та господарства населення [1-4]. В сукупності з іншими формами діяльності в інфраструктурі, в транзакційному секторі вони утворили нову архітектуру аграрної сфери. Для об'єктивної оцінки трансформаційних процесів необхідним є отримання інформації про суть трансформаційних перетворень самих форм економічної діяльності як узагальнених наукових понять. Інструментом отримання нових знань про організаційно-економічні перетворення форм може бути полікритеріальний аналіз закономірностей і особливостей розвитку форм в аграрному секторі, що вимагає відповідних методологічних обґрунтувань, оскільки цей напрям наукового аналізу є ще недостатньо використовуваний вітчизняними економістами-аграрниками [5].

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Полікритеріальний аналіз як метод наукового пізнання процесів трансформування сільськогосподарського виробництва в ринкове в аграрній економічній науці використовується вкрай обмежено [5]. Особливо це стосується наукових узагальнень організаційно-економічних перетворень в аграрній сфері. Однією з причин такого стану є теоретико-методологічна незрозумілість основ такого аналізу та відсутність методик, які б надавали інструментарій для проведення таких досліджень [6,7]. Усунути цей недолік допомагає полікритеріальний аналіз [8], який передбачає приведення до єдиної системи характеристик і параметрів організаційно-правових форм, що має суттєве значення для наукового і прикладного застосування кращому розумінню суті і змісту трансформаційних процесів в аграрній сфері.

Як правило, порівняльний аналіз різних організаційно-правових форм господарювання в

Корчинський І.О., Костирко І.Г. Полікритеріальний аналіз організаційно-правових форм діяльності в аграрній сфері. Науково-методична стаття.

На основі аналізу літературних джерел, вивчення практики функціонування організаційно-правових форм економічної діяльності аграрній сфері, з позицій полікритеріального аналізу сформовано їх основні ознаки і характеристики як узагальнюючої економічної категорії і наукової абстракції. Застосування полікритеріального підходу при дослідженні організаційно-економічних перетворень розширює інформаційну складову аналізу трансформаційних процесів та розкриває вплив форм на архітектуру аграрної сфери. Подальші дослідження доцільно направити на розробку конкретних методик, методів і прийомів полікритеріального аналізу, що враховують особливості трансформаційних процесів у аграрній сфері.

Ключові слова: аграрна сфера, організаційно-економічна форма, архітектура, організаційно-правова форма, полікритеріальний підхід, ознаки

Korchynskyy I.O., Kostyrko I.G. Poli-criteria analysis of organizational and legal forms in agrarian sphere. Scientific and methodical article.

Main characteristics of organizational and legal forms of economic activity in agrarian sector as a economic category and scientific abstract are formed on the basis of analysis of methodological sources, own researches and studies of practical functioning, from the standpoint of poly-criterial analysis. The use of the poly-criterial approach in studies of transformation processes enables to expand the information component in the analysis of transformation processes and to reveal the influence of forms on the architecture of agrarian sphere. Further researches should be directed to development of specific methods, methods and techniques of poly-criterial analysis, taking into account the distinctive features of transformational processes in the agrarian sphere.

Keywords: agrarian sphere, organizational and legal form, architectonics, organizational and legal form, polycrystalline approach, signs

аграрній сфері здійснюється шляхом співставлення окремих показників їх діяльності – обсяги виробництва, площі використовуваних земель, залучених матеріально-технічних ресурсів, фінансових показників та інших кількісних та якісних оцінок їх діяльності. При цьому за межами аналізу залишаються сутнісні характеристики, самих організаційно-правових форм, які порівнюються. Такий підхід обмежує сприйняття і розуміння трансформаційних процесів в їх єдності і цілісності, тому завданням наукового дослідження є використання таких методів наукового аналізу, які б відповідали суті проблеми, зокрема, її полікритеріальний аналіз.

Метою статті є обґрунтування методики полікритеріального аналізу основних організаційно-правових форм господарювання в аграрній сфері, агропромислових об'єднань, фермерських господарств та особистих селянських господарств населення, на основі якої можна сформувати різносторонню комплексну оцінку їх економічної діяльності і ролі у формуванні архітектури аграрної сфери держави.

Виклад основного матеріалу дослідження

Основними організаційно-правовими формами економічної діяльності в аграрній сфері, які сформувалися як результат трансформації сільськогосподарського виробництва, є високо інтегровані агропромислові об'єднання, фермерські господарства та особисті селянські господарства. Ці три основних форми господарювання забезпечують сьогодні продовольчу безпеку держави і конкурентноспроможність аграрного сектора економіки на глобальних ринках. Кожна з цих форм представляє собою сукупність суб'єктів і структур, які виконують подібні таводночас специфічні функції як окремі об'єкти оцінки і аналізу. Очевидним є те, що узагальнююча комплексна всестороння оцінка їх діяльності є завданням полікритеріальним.

Як показує аналіз [9], інституціональна динаміка в процесах трансформації різних організаційно-правових форм є різною. Агропромислові об'єднання хоч і є імпортованою

формою організації агропромислового виробництва, але вона зародилась самостійно без інституціональних впливів держави розвивалась еволюційно досучасного свого стану і лише на етапі набуття значних за обсягами та впливами розмірів держава почала регулювати тобто обмежувати її функціонування. Інституціональна динаміка її розвитку обумовлена саме її ідентичністю по відношенню до системи і всієї аграрної сфери. Саме через відсутність впливу на старті ця форма набула визначального за характером впливу на трансформаційні особливо структуротворчі процеси значення.

Фермерські господарства натомість є імпортованою організаційно-правовою формою. Особисті селянські господарства населення найменш динамічною формою, де зміни не мали докорінного характеру [10].

Оцінювання таких складних економічних об'єктів вищого порядку, діяльність яких характеризується багатоконпонентністю, різновекторністю, несинхронністю у темпах розвитку рівне інституціоналізації, є можливою на основі полікритеріальної методики, яка формує систему критеріїв і характеристик, що дозволяють в рамках загального ідентифікувати конкретне. Таким загальним означенням для цих трьох форм є поняття форми як наукової абстракції, що завжди ідентифікується конкретно для окремого суб'єкта [11].

Полікритеріальний підхід в економічному аналізі можна розглядати як сукупність різноманітних методів, щодо яких наразі не існує загальної теоретичної схеми чи якоїсь єдиної сукупності положень аналізу [7].

Це дозволяє нам, опираючись на власний досвід дослідження практики трансформаційних процесів та організаційно-економічних перетворень в аграрній сфері, запропонувати наступну схему основних ознак і характеристик організаційно-правових форм, які на основі узагальненого поняття форми дозволяють сформувати масив інформації для наукового та прикладного використання (табл. 1).

Таблиця 1. Основні ознаки і характеристики організаційно-правових форм

Ознаки форми	Зміст, характеристика ознаки
1	2
наукова абстракція	всеохоплююче явище, яке має закономірності і особливості свого розвитку, проявляється через дію конкретних реальних суб'єктів ринку, є загальним способом їх функціонування
система елементів економічної	забезпечує неперервність процесу суспільного відтворення
спосіб організації економічної діяльності	капітал в нематеріальній формі, створений власником, який інтегрує чинники виробництва в процес створення товару і генерації прибутку,
функціональність	засіб виробництва має своє визначене місце в економічному механізмі і виконує визначені функції в сфері виробництва
зовнішній прояв функціонування засобів виробництва	специфічний засіб виробництва, створений людиною
просторова локалізація	реалізує організаційний і економічний потенціал в межах певної суспільно організованої території, відтворює територіальні, в т.ч. ментальні, особливості

Продовження таблиці 1

1	2
досконалість	організаційна завершеність, структурна скомпонованість, здатність до саморозвитку, гармонійність, здатність вступати у організаційні і економічні взаємозв'язки з іншими формами, збалансованість між її внутрішнім змістом і зовнішнім організаційним оформленням, інноваційність у функціональності
динамічність	інституціональна мобільність і адаптивність, організаційна стабільність, фінансова стійкість, які утворюють здатність форми до адекватного реагування на зовнішнє середовище
конкурентна спроможність	можливість отримувати додатковий дохід за рахунок організаційних переваг, ефекту масштабу, економії на трансакційних, інтеракційних витратах
суб'єктність	– здатність до організаційної і економічної взаємодії з іншими суб'єктами, – дискретність поведінки конкретної форми в залежності від поведінки суб'єкту, що її урухомлює, комунікативність або самоізоляція, – наявність конкретного власника, який формує конструкцію і організаційну композицію форми в залежності від свого підприємницького хисту
інноваційність	авангардна або консервативна, внутрішньо властива здатність до відповіді на актуальні виклики
легітимність	інституціональність функціонування, здатність реалізовувати місію і потенціал розвитку в межах реальних можливостей, в т.ч. через власну трансформацію
інституціоналізація	– стан реалізації місії в межах норм, достатність і ефективність формальних інститутів для реалізації місії

Джерело: власна розробка авторів

В залежності від мети і завдань аналізу, часового охоплення ці та інші можливі ознаки за способом прояву в окремих організаційно-правових форм можна розділити на внутрішні і зовнішні.

Внутрішніми ознаками форми є її характеристики і параметри, що впливають на її внутрішню структуру, організацію бізнес-процесів, формування механізмів інструментів управління економічними процесами, а також стимули до самовдосконалення форми під впливом і згідно з вимогами середовища.

Зовнішні прояви ознак відтворюють мотиви організаційно-економічної поведінки форми за даного стану її інституціоналізації і впливу умов оточуючого середовища з метою локалізувати дію негативних або посилити вплив позитивних, в т.ч. неінституціональних чинників, для реалізації функціонального призначення і потенціалу форми.

Форму слід розглядати як один з конструктивних елементів загальної архітектури аграрної сфери.

Висновки

В дослідженні на основі полікритеріального підходу проаналізовано і визначено сукупність основних характеристик організаційно-правових форм економічної діяльності в аграрній сфері та їх вплив на формування її сучасної архітектури.

Застосування полікритеріального підходу при дослідженні організаційно-економічних перетворень дає змогу розширити інформаційну складову в аналізі результатів трансформаційних процесів та повніше розкрити вплив форм на утворення загальної архітектури аграрної сфери.

Нерозвинутість методологічної основи для проведення полікритеріального аналізу як методу наукового дослідження обмежує його широке використання органами державного управління та вказує на актуальність потреби в поглибленні його теоретичних основ і прикладних засад. Подальші дослідження доцільно направити на розробку конкретних методик, методів і прийомів полікритеріального аналізу, що враховують особливості трансформаційних процесів у аграрній сфері.

Abstract

Transformation processes in the agrarian sphere of the state led to the formation of new organizational and legal forms of economic activity, the main of which are highly integrated agro-industrial associations, farms and households. Together with other forms of activity in the infrastructure, in the transaction sector, they created a new architectural architecture of the agrarian sector.

The tool for obtaining new knowledge about organizational and economic transformation of forms can be a polycrystalline analysis of the patterns and peculiarities of the development of forms in the agrarian sector, which requires appropriate methodological justifications, since this area of scientific analysis is still not enough used by domestic economists-agrarians.

Polycrystalline analysis as a method of scientific knowledge of the processes of transformation of agricultural production in the market in agrarian economic science is extremely limited. This is especially true of scientific generalizations of organizational and economic transformations in the agrarian sphere.

The main organizational and legal forms of economic activity in the agrarian sector, which were formed as a result of the transformation of agricultural production, are highly integrated agro-industrial associations, farms

and private peasant farms. These three basic forms of management today provide food security of the state and the competitiveness of the agrarian sector of the economy in global markets. Each of these forms represents a set of subjects and structures that perform similar and at the same time specific functions as separate objects of assessment and analysis. It is obvious that a comprehensive, comprehensive, comprehensive assessment of their activities is a polycrystalline task.

the institutional dynamics in the processes of transformation of different organizational-legal forms is different. The agro-industry, though it is an imported form of organization of agro-industrial production. but it originated independently without the institutional influence of the state evolved evolvingly to its present state, and only on the stage of acquiring large volumes and sizes of influence the state began to regulate, that is, to limit its functioning. The institutional dynamics of its development was due to its identity with respect to the system and the whole agrarian sphere. It was precisely because of the lack of influence on the start of this form that became determinative of the nature of the influence on the transformational and especially structuring processes of significance.

Farmers, on the other hand, are imported by an organizational and legal form. Private peasant households are the least dynamic form, where the changes were not of a radical nature.

The polycrystalline approach in the economic analysis can be considered as a set of various methods, for which there is currently no general theoretical scheme or a single set of analysis provisions.

Список літератури:

1. Гайдуцький П.І. Незабуті реформи в Україні / П.І. Гайдуцький. – К.:ТОВ «ДКС-центр», 2017. – 852 с.
2. Організаційні трансформації аграрного бізнесу в Україні / Грановська В.Г., Крикунова В.М. // Економіка АПК. – 2018. – № 3 – С. 63
3. Подолання структурних деформацій в аграрному секторі України: інституціоналізація і модернізація малотоварного сільськогосподарського виробництва / О.М. Бородіна, І.В. Прокопа // Економіка України. – 2015. – № 4. – С. 88-96.
4. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація: наук. доп. / [О.М. Бородіна, В.М. Геєць, А.О. Гуроров та ін.]; за ред. В.М. Гейця, О.М. Бородіної, І.В. Прокопи // НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К. – 2012. – 56 с.
5. Гнатишин Л.Б. Полікритеріальна діагностика відтворення виробничого потенціалу фермерських господарств: методичний підхід / Л.Б. Гнатишин, О.С. Прокопишин // Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Економіка. – 2014. – Т. 243, Вип. 231. – С. 49-57.
6. Стрілок І.І. Сутність полікритеріальної методики рейтингування підприємств водного транспорту/ І.І.Стрілок//Водний транспорт. – 2014. –Вип.2. – С.115-120. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2014_2_21.
7. Bureau of Transport Economics (1999). Facts and Furphies in Benefit- Cost Analysis: Transport, Report 100, Commonwealth of Australia, Canberra.
8. Мельник О.Г. Полікритеріальні системи діагностики діяльності машинобудівних підприємств на засадах бізнес-індикаторів: автореф. дис. д-ра екон. наук: 08.00.04 / О.Г.Мельник; Нац. ун-т «Львів. Політехніка». – Л., 2010. – 48 с.
9. Бородіна О.М. Інституційний розвиток сільського господарства та села України і Росії та його гармонізація з європейською політичною практикою / О.М. Бородіна // Економіка України. – 2012. – №11. – С. 48-61.
10. Губені Ю.Е. Розвиток особистих селянських господарств на рубежі інституційних змін: монографія / Ю.Е. Губені, Ю.А. Коверко. – Львів: НВФ «Українські технології», 2016. – 186 с.
11. І.Г.Костирко. Ринкові трансформації форм і структур агропромислового виробництва: теорія і практика. НАН України. Ін-т економіки, дис. на зд. н.с. д.е.н., – Київ-1995 р. С. 74-75.

References:

1. Haydutsky, P.I. (2017). Non-Forced Reforms in Ukraine. K.:TOV "DKS-tsentr"[in Ukrainian].
2. Hranovska, V.H., & Krykunova, V.M. (2018). Organizational Transformation of Agrarian Business in Ukraine. Ekonomika APK, 3 [in Ukrainian].
3. Borodina, O.M., & Prokopa, I.V. (2015). Overcoming Structural Deformations in the Agrarian Sector of Ukraine: Institutionalization and Modernization of Non-Commodity Agricultural Production. Ekonomika Ukrayiny, 4, 88-96 [in Ukrainian].
4. Borodina, O.M., Heyets, V.M., & Hutorov, A.O. (2012). Ukrainian model of agrarian development and its socioeconomic reorientation. NAN Ukrayiny, In-t ekon. ta prohnozuв[in Ukrainian].

5. Hnatyshyn, L.B., & Prokopyshyn, O.S. (2014). Polycrptrial diagnostics of reproduction of production potential of farms. Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylyanska akademiya". Seriya: Ekonomika, 243, 231, 49-57[in Ukrainian].
6. Strilok, I.I. (2014). The essence of the polycrystalline technique of rating the enterprises of water transport. Vodnyy transport, 2, 115-120. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vodt_2014_2_21[in Ukrainian].
7. Bureau of Transport Economics (1999). Facts and Furphies in Benefit- Cost Analysis: Transport, Report 100, Commonwealth of Australia, Canberra [in English].
8. Melnyk, O.H. (2010). Polycrptrial systems of diagnostics of activity of machine-building enterprises on the bases of business indicators. Extended abstract of doctor's thesis. Nats. un-t "Lviv. Politekhnikum"[in Ukrainian].
9. Borodina, O.M. (2012). Institutional development of agriculture and villages of Ukraine and Russia and its harmonization with European political practice. Ekonomika Ukrayiny, 11, 48-61 [in Ukrainian].
10. Hubeni, Yu.E., & Koverko, Yu. A. (2016). Development of private peasant farms at the turn of institutional changes. Lviv: NVF "Ukrayinski tekhnolohiyi"[in Ukrainian].
11. Kostyrko, I.H. (1995). Market transformations of forms and structures of agro-industrial production. NANUkrayiny. Ins-t ekonomiky. Doctor's thesis, 74-75[in Ukrainian].

Посилання на статтю:

Корчинський І. О. Полікритеріальний аналіз організаційно-правових форм діяльності в аграрній сфері / І. О. Корчинський, І. Г. Костирко // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* – 2018. – № 2 (36). – С. 38-42. – Режим доступу до журналу: <http://economics.opu.ua/files/archive/2018/No2/38.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.1308051.

Reference a Journal Article:

Korchynskyy I. O. Poli-criteria analysis of organizational and legal forms in agrarian sphere / I. O. Korchynskyy, I. G. Kostyrko // *Economics: time realities. Scientific Journal* – 2018. – № 2 (36). – P. 38-42. – Retrieved from <http://economics.opu.ua/files/archive/2018/No2/38.pdf>. DOI: 10.5281/zenodo.1308051

